

De som levde

Släktberättelser från väst

Ami Lexmark

Förord

Vad gör man med sin släktforskning? Jag har huvudet fullt av namn, platser och årtal. Farmors släktled i Bohuslän och farfars i Värmland och Trollhättebygden. Här finns män, kvinnor och barn, sjömän, fiskare, båtsmän, arbetare, torpare, statare, backstugesittare, pigor och drängar, soldater och en sjökaptän. Jag sitter med husförhörslängder, flyttlängder, födelse-, död- och vigselböcker och ser hur livet förändras genom åren. Barn föds och dör. Kvinnor och män gifter sig och blir änkor och änklingar. Sjukdomar härjar. Jag återvänder till personerna gång på gång och lär känna dem mellan raderna, vill fylla på och göra dem levande, beskriva dem via mina ögon. I kyrkböckerna får vi i några korta rader reda på vad som hänt, men det är inte svårt att förstå tragiken i att mista barn eller bli änklings och änka och jag är övertygad om att känslorna är desamma oavsett om vi befinner oss på 1800- eller 2000-talet.

I slutskedet av mitt arbete med boken drabbas världen och vårt land av Coronaviruset och man får plötsligt på nära håll uppleva och förstå den rädsla som generationer tidigare gått igenom vid farsoter som pest, kolera, Spanska sjukan och dödliga barnsjukdomar.

Alla personer i boken är verkliga och beskrivs med rätt namn, även om det inte alltid är rätt tilltalsnamn, det var inte så vanligt att det markerades i kyrkböckerna. Händelser och platser är också med sanningen överensstämmande. Varvat med fakta från kyrkböcker, bouppteckningar, tidningsartiklar och annat material har jag valt att dramatisera berättelserna och beskriva släktingarna utifrån mina tankar om dem och deras liv. Jag har tagit mig litterära friheter i dialoger, låtit personerna samtala med varandra, ibland skicka brev. Min fantasi har fått bestämma över människors möten med varandra, hur de träffas, hur kärlek uppstår. Jag har samtidigt velat spegla vad som händer i samhället runt personerna, berätta fakta om företeelser, platser, sjukdomar etc.

Att sätta sig in hur livet tedde sig i en helt annan tid än vår, med alla de umbäranden som man stöter på är inte helt lätt. Det är nog inte heller så lätt att följa med bland alla inblandade personer, många med samma namn, men det viktigaste i den här boken är kanske inte alltid hur alla personer är släkt med varandra, utan jag ser det mera som att ta del av ett antal livsöden. Jag hoppas att även läsaren kan se det så och inte bli förvirrad om den inte hänger med i släktleden. Jag har ändå inte tagit med alla personerna (i dagsläget 780 personer) i släktrådet. Tack och lov!

Boken är uppdelad i två delar. Den första handlar om min farmor, Strömstadflickan Signe, och hennes anor, modern Mathilda från Grebbestad, fadern Carl Fredrik från Skee och generationer tidigare. I den andra delen finner man farfar Konrads släktled, fadern Olle Gustaf från Gärdhem och modern Karin, bördig från Värmland. Längst bak finns diagram över släktleden.

Som många andra släktforskare har sagt – man börjar tyvärr ofta så sent att det inte finns så många kvar i livet att svara på de frågor som uppkommer under arbetets gång.

Det här är mitt sätt att föra historien vidare.

Vad jag minns

Familjen vaknar av tågkonduktörens röst – nästa Dingle. Mamma, min syster Kerstin och jag delar en sovkupé. Pappa sover i en annan bredvid, en kupé för män, eftersom det bara finns tre sängar i vår. Vi har klivit på tåget på Stockholm Central och rest hela natten. Resväskorna har polletterats från stationen i Spånga

Vi klär på oss, går på toaletten, fäller upp båda locken och sen ner det understa igen. Precis enligt anvisningarna. Vi dricker vatten ur små vita pappersmuggar, där vecken kan dras ut så att muggen blir en rund platta. Det gör vi alltid. Glaskaraffen på väggen skakar lite lätt av tågets rörelser. Jag fäller ner sitsen under fönstret i korridoren utanför sovkupén och följer förväntansfullt stationerna... Överby, Varp, Skee... Öppnar fönstret och rullar lite med den bruna läderremmen som låser fast fönstret. När tåget svänger runt berget och hela havet öppnar sig är vi strax framme. Nästa Strömstad. Det är sommar!

Vykort över Strömstad

Det är dofterna från bageriet på andra sidan älven, farfar som går och handlar och sjunger ”bröd, bröd, bröd, bröd, bröd, bröd” på en melodi som skulle kunna beskrivas som fyra toner uppåt och tre nedåt i skalan. Rundstyckena är beställda dagen innan. Farmor som gör matsäck till våra badutflykter. Farmor som inte vill att jag ska gå barfota för att det är bara fattiga barn som gör så. (Men som tonårig tog jag av mig skorna utom synhåll – älskade att gå barfota. Förlåt farmor!) Farfar som sjunger att det regnar och det ruskar och det blåser, beviset för att det trots allt kunde regna på somrarna, även om man bara minns solen.

Morgnarna när vi går med vår packning ner till hamnen och väljer rätt båt till rätt badstrand utifrån väder och vind. De långa köerna till fiskebåtarna som gjorts om till passagerarbåtar. Lä på Styrös idag, står det på en skylt vid den vita båten. Insvepta i badrockar på däck far vi ut till Furholmen, Blötebogen, Alaska, Styrös, Koster. Med båten Birgit till Furholmen, den närmsta badön. Till Alaska med sina spännande uppbyggda stenmurar. Till Saltö, Rossö och Capri med bil. Med Rex, Kosterö eller Stjärn II till Koster åker vi bara när det är som allra finast väder. Promenaden över berget till Björnsängen, med den vita sanden och hela horisonten utanför. Hillevis lilla stuga i Basteviken. På eftermiddagen tillbaka till Västra bryggan

för återfärd och sen måste vi niga för Svarte Daniel, sjömärket vid inloppet till stan.

Fastrar och farbröder, kusiner. Alltid stöter man på dem, ”Schildarne”. På sina arbetsplatser eller på ledig tid. I guldsmedsaffären, fotoaffären eller på ICA. Guld och diamanter som glänser i monterarna hos Carl Krohns, spännande kameror hos Rask. Kusinerna från Strömstad träffar vi ofta, de från Skåne mera sällan. De vuxna dricker vitt vin ur olikfärgade remmare, vi barn som väljer favoritfärg på efterrättsskålarna med de stiliga paren i rokokko. Jag vill ha lila. Räksmörgåsar och glass.

Doften av hav. Maneter. Kala klippor. En kvällspromenad till Torskholmen för att köpa nykokt räka i liten påse. Räkans dag. Strandpromenad runt Laholmen. Små, små flugor under ett träd på Södra Hamngatan. Alltid samma flugor, år efter år under trädet. En påse med brödkanter till änderna i älven från Hjulpebroa. En hel back Champis i hallen utanför farfars rum, läsk att ta med till stranden och farmors tofflor med rosa bollar.

Nötknäppare med korkskruv. Lavendelpåsar. Pottorna under sängen eftersom man för att komma till toaletten måste gå ner för trapporna, ut och sedan ner i källaren, där det fanns spindlar. På Södra Hamngatan. Senare bekvämare lägenhet på Surbrunnsgatan. Med balkongen där nästan alltid någon vinkade. Farmor, farfar eller faster Siv. I ur och skur genom åren, tills ingen av dem fanns kvar. Ändå tittar vi fortfarande upp mot balkongen vid besök i Strömstad. Sivans balkong. Ingen vinkar.

”Steg ägg mamma, Artur tutar”, var ett uttryck som pappa brukade använda. (Historien lär komma ifrån en ung grabb som arbetade på båten Artur, alltid var ute i sista minuten och fick bråttom med matsäcken innan avfärd.)

Min syster och jag har återvänt. Köpt ett andelshus vid Capri, en av barndomsstränderna. Varje år i vecka 34 kommer vi tillbaka. Badar i det saltaste vattnet, njuter av solnedgångar från berget. Färska räkor. Havskräftor. Träffar släkt. Jag upptäcker genom släktforskningen det märkliga att nästan precis där, längs vägen till Capri, vid Källviken och vid Seläter, har våra anor också bott för tvåhundra år sedan. Cirkeln är sluten. Hjärtat för Bohuslän klappar.